

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

દુર્ગા પ્રસાદ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

એમ. પી. જું રાજ્ય

(ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૦૮૧/૨૦૧૦)

૧૪ મે, ૨૦૧૦

[અલ્તમાસ કબીર અને એચ. એલ. ગોખલે, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦:કલમ ૩૦૪-બી, ૪૯૮-એ-દહેજ મૃત્યુને સાબિત કરવા માટે જરૂરી તત્વો-ચર્ચા-તથ્યો પર, કોઈ પુરાવા એ સાબિત કરવા તરફ દોરી ગયા નથી કે મૃતકને તેના મૃત્યુના થોડા સમય પહેલાં દહેજની માંગને કારણે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ફૂરતા અને સતામણીનો સામનો કરવો પડ્યો

હતો-કલમ ૩૦૪ બી હેઠળ અને કલમ ૪૯૮-એ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો ન હતો-શંકાના લાભ માટે હકદાર અપીલકર્તાઓ, તેથી નિર્દોષ જાહેર થયા-પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨-કલમ ૧૧૩ બી-મહિલાઓ સામેના ગુના-દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમ, ૧૯૬૧.

વર્તમાન અપીલમાં વિચારણા માટે જે પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો તે હતો કે શું નીચેની અદાલતો ફરિયાદી સાક્ષી ૧, મૃતકની માતા અને ફરિયાદી સાક્ષી ૩, મૃતકના ભાઈના પુરાવાના આધારે આઈપીસીની કલમ ૪૯૮-એ અને કલમ ૩૦૪-બી હેઠળ અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવામાં ન્યાયી હતી.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે

ઠેરવ્યું :અપીલકર્તાઓ એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને શંકાના લાભ મેળવવા માટે હકદાર છે કે ફરિયાદી સાક્ષીઓ ૧ અને ૩ દ્વારા કરવામાં આવેલા કેટલાક તથ્યવાળા નિવેદનો સિવાય કે પીડિતાએ તેના મૃત્યુ પહેલાં ફૂરતા અને સતામણીને આધિન હોવાનો આરોપ મૂક્યો હતો, તે સાબિત કરવા માટે અન્ય કોઈ પુરાવા નથી કે પીડિતાએ ફૂરતા અને સતામણીને કારણે આત્મહત્યા કરી હતી, જેને તેણીના મૃત્યુ પહેલાં જ આધિન કરવામાં આવી હતી, જે હકીકતમાં, ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૧૧૩-બીના સંદર્ભમાં રજૂ

કરવાના પુરાવાના ઘટકો છે, જેથી આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪-બી હેઠળ આરોપી સામેના અપરાધને ઘરે લાવી શકાય. આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪-બી હેઠળ આરોપીને ગુનાનો દોષિત ઠેરવવા માટે, તે બતાવવું પડશે કે મહિલાનું મૃત્યુ તેના લગ્નના ૭ વર્ષની અંદર, સામાન્ય સંજોગો સિવાય, બળવાથી અથવા શારીરિક ઈજાના કારણે થયું હતું તે હકીકત ઉપરાંત, તે પણ બતાવવું પડશે કે તેણીના મૃત્યુના થોડા સમય પહેલાં, તેણીને તેના પતિ અથવા તેના પતિના કોઈ સંબંધી દ્વારા દહેજની કોઈપણ માંગ માટે અથવા તેના સંબંધમાં ફૂરતા અથવા સતામણીનો સામનો કરવો પડ્યો હતો.ત્યારે જ આવા મૃત્યુને "દહેજ મૃત્યુ" કહેવામાં આવશે અને આવા પતિ અથવા સંબંધીએ સંબંધિત મહિલાનું મૃત્યુ કરાવ્યું હોવાનું માનવામાં આવશે.આ કેસમાં ફરિયાદી પક્ષ પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ની કલમ ૧૧૩-બી અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪-બી બંનેની જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો છે.વધુમાં, દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની જોગવાઈઓ હેઠળ અપીલકર્તાઓ સામે કોઈ આરોપો ઘડવામાં આવ્યા ન હતા અને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪-બી ના હેતુઓ માટે તેને સાબિત કરવા માટે રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવા માત્ર પંખાની માંગ સાથે સંબંધિત હતા.આમ આઈપીસીની કલમ ૪૯૮-એ અને ૩૦૪-બી હેઠળ દોષિત ઠેરવવા માટે કોઈ કેસ બનાવવામાં આવ્યો ન હતો. [પારસ ૧૪-૧૮] [૧૧૧-B-F; ૧૧૨-A-C; ૧૧૧-G]

વિશ્વજીત હલદર @બાબુ હલદર અને અન્યો વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ડબલ્યુ બી (૨૦૦૮) ૧ એસસીસી ૨૦૨ પર આધાર રાખ્યો હતો.

આનંદ કુમાર વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ એમ. પી. (૨૦૦૯) ૩ એસ. સી. સી. ૭૯૯, લાગુ પડતા નથી.

શ્રી ગોપાલ અને બીજું વિરુદ્ધ સુભાષ અને અન્ય.(૨૦૦૪) ૧૩ એસ. સી. સી. ૧૭૪ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

કેસ કાયદો સંદર્ભ:

(૨૦૦૮) ૧ એસસીસી ૨૦૨.પેરા ૭ પર આધાર રાખ્યો હતો.

(૨૦૦૪) ૧૩ એસસીસી ૧૭૪.પેરા ૮ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

(૨૦૦૯) ૩ એસસીસી ૭૯૯.પેરા ૧૨ લાગુ પડતું નથી.

ફોજદારી અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર : ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૦૮૧/૨૦૧૦.

સી.આર.એલ.એ. નંબર ૧૦૩/૨૦૦૩ માં જબલપુર ખાતેની મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટના ૨૮.૦૪.૨૦૦૮ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ તરફથી આર.પી. ગુપ્તા, એમ.પી. સિંહ અને રાજીવ બંસલ.

પ્રતિવાદી માટે વિભા દત્તા મખીજા.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ અલ્ટમાસ કબીર દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

૧. પરવાનગી આપવામાં આવી છે.

૨. આ અપીલ મધ્યપ્રદેશ હાઈકોર્ટની જબલપુર બેન્ચ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૨૮/૦૪/૨૦૦૮ ના ચુકાદા અને આદેશ સામે નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે, જેમાં ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૧૦૩/૨૦૦૦ ને બરતરફ કરવામાં આવ્યો હતો, જે કલમ ૪૮૮-A અને કલમ ૩૦૪-B ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ હેઠળ દોષિત ઠેરવવા અને સજાના ચુકાદા સામે નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યો હતો. ઉપરોક્ત ચુકાદા દ્વારા, વિદ્વાન સેશન્સ ન્યાયાધીશે અપીલકર્તાઓને ૩ વર્ષ માટે સખત કેદની સજા અને ૧૦૦૦ રૂપિયાનો દંડ અને દંડની ચુકવણીમાં નિષ્ફળ રહેવા પર આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૮૮-એ હેઠળ ૩ મહિના માટે સખત

કેદની સજા અને ૭ વર્ષ માટે સખત કેદની સજા અને ૫૦૦૦ રૂપિયાનો દંડ અને આવા દંડની ચુકવણીમાં નિષ્ફળ રહેવા પર વધુ ૩ વર્ષ માટે સખત કેદની સજા નો હુકમ કરેલ હતો.રેકૉર્ડ પરના પુરાવાની વિચારણા કર્યા પછી, ઉચ્ચ અદાલતનો મત હતો કે ફરિયાદી પક્ષે તેના કેસને તમામ વાજબી શંકાઓથી પર સાબિત કર્યો છે અને તેથી અપીલ રદ થવાને પાત્ર છે.

૩. અપીલના સમર્થનમાં હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી આર. પી. ગુપ્તાએ દલીલ કરી હતી કે નીચેની બંને અદાલતોએ રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવામાં ભૂલ કરી હતી.શ્રી ગુપ્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૪-બી અને ૪૮૮-એ હેઠળ આરોપોને સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ ઉચ્ચ અદાલતે, કલમ ૩૦૪-બી હેઠળ ઉપલબ્ધ ધારણા પર આધાર રાખીને ભૂલ કરી હતી કે કોઈ મહિલાનું મૃત્યુ તેના લગ્નના ૭ વર્ષની અંદર, સામાન્ય સંજોગો સિવાય, કોઈપણ સળગેલી અથવા શારીરિક ઈજાથી અથવા અન્યથા, એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં કે આવા સંજોગોમાં ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૯૭૨ ની કલમ ૧૧૩-એ અને ૧૧૩-બી હેઠળ કુદરતી નિષ્કર્ષ આવશે કે આરોપી વ્યક્તિઓએ કૃપા બાઈનું મૃત્યુ કરાવ્યું હતું. તેણીને શારીરિક અને માનસિક ત્રાસ આપીને જેથી મૃતકને આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેરવામાં આવે.શ્રી ગુપ્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે નીચેની બંને અદાલતોએ એ હકીકતની અવગણના કરી હોવાનું જણાય છે

કે દહેજ મૃત્યુના કેસને સાબિત કરવા માટે તે બતાવવું પડશે કે લગ્નના ૭ વર્ષની અંદર સામાન્ય સંજોગો કરતાં અન્યથા મૃત્યુ થયું હતું તે હકીકત ઉપરાંત, તેના મૃત્યુના થોડા સમય પહેલા, પત્નીને તેના પતિ અથવા તેના પતિના કોઈ સંબંધી દ્વારા દહેજની કોઈપણ માંગ માટે અથવા તેના સંબંધમાં ફૂરતા અથવા સતામણીનો સામનો કરવો પડ્યો હતો.શ્રી ગુપ્તાએ ધ્યાન દોર્યું હતું કે કલમ ૩૦૪-બીના પેટા-કલમ (૧) ના સ્પષ્ટીકરણમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે ઉપરોક્ત પેટા-કલમના હેતુ માટે, "દહેજ" નો અર્થ દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨ હેઠળ સમાન હશે.

૪. શ્રી ગુપ્તાએ એ પણ રજૂઆત કરી હતી કે ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૩-એની જોગવાઈઓ આ કેસમાં લાગુ પડતી નથી કારણ કે પતિ અથવા પતિના કોઈ પણ સંબંધીઓ દ્વારા આત્મહત્યા માટે ઉશ્કેરવાનો કોઈ કેસ નોંધવામાં આવ્યો નથી.બીજી બાજુ, દહેજ મૃત્યુની ધારણા સાથે સંબંધિત કલમ ૧૧૩-બી હેઠળ કેસ દાખલ કરવાની માંગ કરવામાં આવી છે.શ્રી ગુપ્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે દહેજ મૃત્યુની ધારણા સાથે સંબંધિત કલમ ૧૧૩-બીની જોગવાઈઓ આઈપીસીની કલમ ૩૦૪-બી જેવી જ છે. તેમણે વિનંતી કરી હતી કે દહેજની મોતની ધારણા પર પહોંચવા માટે, ફરિયાદી પક્ષે તે બતાવવું પડશે કે તેણીના મૃત્યુના થોડા સમય પહેલા, આવી મહિલાને દહેજની કોઈપણ માંગ માટે અથવા તેના સંબંધમાં ફૂરતા અથવા સતામણીનો સામનો

કરવો પડ્યો હતો, જે એવી ધારણા તરફ દોરી જશે કે આવી વ્યક્તિ દહેજની મોતને કારણે થઈ હતી.

૫. શ્રી ગુમાએ રજૂઆત કરી હતી કે તાત્કાલિક કેસમાં, અપીલકર્તાઓને દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ નહીં, પરંતુ આઈપીસીની કલમ ૩૦૪-બી અને ૪૮૮-એ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. શ્રી ગુમાએ રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદી પક્ષે એ સ્થાપિત કર્યું નથી કે પીડિતા કૃપા બાઈના મૃત્યુ પહેલાં, તેણીને દહેજ માટે કોઈ પણ માંગણી માટે અથવા તેના સંબંધમાં ફૂરતા અથવા સતામણીનો સામનો કરવો પડ્યો હતો, ખાસ કરીને જ્યારે અપીલકર્તાઓને દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની જોગવાઈઓ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા ન હતા.

૬. એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટ બંને દ્વારા જે એકમાત્ર પુરાવા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો તે મૃતકની માતા, ફરિયાદી સાક્ષી ૧, વિમલા બાઈ અને મૃતકના ભાઈ, ફરિયાદી સાક્ષી ૩, રાધેશ્યામનો પુરાવો હતો. હકીકતમાં, ફરિયાદી પક્ષની વાત એ હતી કે પીડિતાના પરિવાર તરફથી કોઈ દહેજ મળ્યું ન હોવાથી, તેણીને માર મારવામાં આવ્યો હતો અને ફૂરતા સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો. મૃતક પર જે શારીરિક અને માનસિક ત્રાસ ગુજારવાનો આરોપ મૂકવામાં

આવ્યો હતો તે અંગે અન્ય કોઈ પુરાવા નથી.શ્રી ગુપ્તાએ વિનંતી કરી હતી કે મૃતક સાથે અપીલકર્તા નંબર ૧ ના લગ્ન એવા યુગલોની ગરીબીને કારણે ઉજવવામાં આવતા સામુદાયિક લગ્નના ભાગ રૂપે કરવામાં આવ્યા હતા, જેઓ અન્યથા લગ્નના ખર્ચને પહોંચી વળવા સક્ષમ ન હતા અને આવા સામુદાયિક લગ્ન સમયે આપવામાં આવેલા થોડા વાસણો પણ તે વ્યક્તિઓ દ્વારા આપવામાં આવ્યા હતા જેમણે આવા લગ્નનું આયોજન કર્યું હતું.

૭. શ્રી ગુપ્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે આ કેસમાં પુરાવા એ સૂચવવા માટે પણ સંપૂર્ણપણે અપૂરતા હતા કે પીડિતાને ફૂરતા અથવા સતામણીનો સામનો કરવો પડ્યો હતો જે તેણીને આત્મહત્યા કરવા માટે મજબૂર કરવા માટે પૂરતા હતા.તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં, શ્રી ગુપ્તાએ સૌપ્રથમ વિશ્વજીત હલદર @બાબુ હલદર અને અન્યો વિરુદ્ધ ડબલ્યુ. બી. [(૨૦૦૮) ૧ એસ. સી. સી. ૨૦૨] કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાં, ખૂબ જ સમાન હકીકતોમાં, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે દહેજની માંગણીઓ માટે અથવા તેના સંબંધમાં કોઈ ફૂરતા અથવા સતામણી કરવામાં આવી હતી તે દર્શાવવા માટે વ્યવહારીક રીતે કોઈ પુરાવા નથી.તે બાબતમાં પણ કોઈ તારણ આવ્યું ન હતું.વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે પુરાવામાં આ ઉણપ ફરિયાદી પક્ષ માટે જીવલેણ સાબિત થઈ હતી અને અન્યથા પણ ફૂરતા અને સતામણીનો માત્ર પુરાવો આઈપીસીની કલમ ૩૦૪-બીને આકર્ષવા માટે પૂરતો ન હતો. તે

ઉપરાંત બતાવવું પડ્યું હતું કે આવી ફૂરતા અથવા સતામણી દહેજની માંગણી માટે અથવા તેના સંબંધમાં હતી.શ્રી ગુપ્તાએ વિનંતી કરી હતી કે અપીલકર્તાઓને દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની જોગવાઈઓ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા ન હોવાથી, કલમ ૩૦૪-બી હેઠળનો આરોપ પણ નિષ્ફળ જશે કારણ કે તે દહેજની માંગ માટે અથવા તેના સંબંધમાં ફૂરતા અથવા સતામણીના પ્રશ્ન સાથે જોડાયેલો છે.

૮. ત્યારબાદ શ્રી ગુપ્તાએ વિનંતી કરી હતી કે ફરિયાદી સાક્ષી ૩, રાધેશ્યામ અને ફરિયાદી સાક્ષી ૨, અશોક કુમારના પુરાવા પણ પોલીસ અધિકારીઓ સમક્ષ તેમના નિવેદનો અને સુનાવણી દરમિયાન તેમના પુરાવા અંગે ભૂલોથી ભરેલા છે.શ્રી ગુપ્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે આવી ભૂલો ફરિયાદી પક્ષ માટે પણ જીવલેણ છે કારણ કે તે માત્ર શાણગાર અને ફરિયાદી પક્ષની આગેવાની હેઠળના પુરાવામાં સુધારો છે.આ સંબંધમાં, શ્રી ગુપ્તાએ શ્રી ગોપાલ અને અન્ય વિરુદ્ધ સુભાષ અને અન્યો [(૨૦૦૪) ૧૩ એસસીસી ૧૭૪] માં આ અદાલતના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો.ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં, ફોજદારી કાર્યવાહીની કલમ ૧૬૨ હેઠળ ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદનો અને અદાલતોમાં તેમના પુરાવા દરમિયાન કરવામાં આવેલી ભૂલો સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે તે વિરોધાભાસ સમાન હશે અને આવા મુદ્દા પર તેમના પુરાવા સ્વીકાર્ય નહીં હોય.

૯. શ્રી ગુપ્તાએ વિનંતી કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટ બંનેએ આઈપીસીની કલમ ૩૦૪-બી અને ૪૯૮-એ હેઠળ અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવતી વખતે ઉપરોક્ત કોઈપણ બાબતોને ધ્યાનમાં લીધી ન હતી. શ્રી ગુપ્તાએ વિનંતી કરી હતી કે આવા સંજોગોમાં, ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટના ચુકાદા અને આદેશ, જે ઉપરોક્ત ચુકાદાને સમર્થન આપે છે, તેને રદ કરવામાં આવે.

૧૦. શ્રી આર. પી. ગુપ્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનો વિરોધ કરતા, મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ, સુશ્રી વિભા દત્તા મખીજાએ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે મૃતકની માતા, ફરિયાદી સાક્ષી ૧, વિમલા બાઈ અને મૃતકના ભાઈ, ફરિયાદી સાક્ષી ૩, રાધેશ્યામના પુરાવા પર વિચાર કર્યો હતો કે તેમના પુરાવા આઈપીસીની કલમ ૪૯૮-એ અને ૩૦૪-બી હેઠળ અપીલકર્તાઓના અપરાધને ઘરે લાવવા માટે પૂરતા છે.

૧૧. સુશ્રી મખીજાએ એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે કૃપા બાઈએ તેમના લગ્નના ૭ વર્ષની અંદર આત્મહત્યા કરી હતી, આઈપીસીની કલમ ૩૦૪-બી અને ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૯૭૨ની કલમ ૧૧૩-બી બંને હેઠળ કરવામાં આવવાની ધારણા અંગે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને પણ પુનરાવર્તિત કરી હતી. સુશ્રી મખીજાએ રજૂઆત કરી હતી કે એકવાર એવું

જાણવા મળ્યું કે તેમની ક્રિયાઓ દ્વારા અપીલકર્તાઓએ કૃપા બાઈને આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેર્યા હતા, ત્યારે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪-બી ની જોગવાઈઓ તરત જ આકર્ષિત થઈ હતી અને તેથી, અપીલકર્તાઓને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૮-એ અને ૩૦૪-બી હેઠળ યોગ્ય રીતે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. સુશ્રી મખીજાએ વિનંતી કરી હતી કે ફરિયાદી સાક્ષી ૧ અને ૩ ના પુરાવા ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૩-બી અને આઈપીસીની કલમ ૩૦૪-બી બંનેની જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરવા માટે પૂરતા છે.

૧૨. ત્યારબાદ સુશ્રી મખીજાએ દલીલ કરી હતી કે આનંદ કુમાર વિરુદ્ધ એમ. પી. રાજ્ય [(૨૦૦૯) ૩ એસ. સી. સી. ૭૯૯] ના કેસમાં આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું તેમ, કલમ ૧૧૩-બી હેઠળ ઉપલબ્ધ ધારણાનો સામનો કરવા માટે, જે કલમ ૩૦૪-બી સાથે સંબંધિત છે, આરોપી પર તેની નિર્દોષતા સાબિત કરવા માટે ભારે બોજ મૂકવામાં આવ્યો છે. ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૩-બીની ભાષાને ધ્યાનમાં રાખીને, જે સૂચવે છે કે જ્યારે કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું કોઈ વ્યક્તિએ મહિલાનું દહેજ મૃત્યુ કર્યું છે અને તે દર્શાવવામાં આવે છે કે તેણીના મૃત્યુના થોડા સમય પહેલાં આવી સ્ત્રીને આવી અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા ફૂરતા અથવા સતામણીનો સામનો કરવો પડ્યો હતો અથવા દહેજની કોઈ માંગના સંબંધમાં, કોર્ટ ધારે છે કે આવી વ્યક્તિએ આવા દહેજ મૃત્યુનું કારણ આપ્યું હતું. સુશ્રી મખીજાએ વિનંતી કરી હતી કે પુરાવા

અધિનિયમની કલમ ૧૧૩-બીના ઉપરોક્ત શબ્દો અને "રહેશે" અભિવ્યક્તિનો ઉપયોગ સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે કોર્ટ આવા મૃત્યુને દહેજ મૃત્યુ તરીકે ધારણ કરશે, જો કે કલમ ૧૧૩-બીની શરતો સંતોષાઈ હોય અને તે પછી આરોપીએ અન્યથા સાબિત કરવું પડશે.

૧૩. ત્યારબાદ સુશ્રી મખીજાએ વિનંતી કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા અપીલકર્તાઓને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૮-એ અને ૩૦૪-બી હેઠળ દોષિત ઠેરવતા દોષિત ઠેરવવાનો આદેશ, જેની હાઈકોર્ટ દ્વારા પુષ્ટિ કરવામાં આવી છે, તે આ કોર્ટ દ્વારા કોઈપણ હસ્તક્ષેપની બાંહેધરી આપતો નથી.

૧૪. સંબંધિત પક્ષો વતી કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લીધા પછી, અમે એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને અપીલકર્તાઓને શંકાનો લાભ આપવા માટે વલણ ધરાવીએ છીએ કે ફરિયાદી સાક્ષીઓ ૧ અને ૩ દ્વારા કરવામાં આવેલા કેટલાક તથ્યવાળા નિવેદનો સિવાય કે પીડિતા તેના મૃત્યુ પહેલાં ફૂરતા અને સતામણીનો ભોગ બની હતી, તે સાબિત કરવા માટે અન્ય કોઈ પુરાવા નથી કે પીડિતાએ ફૂરતા અને સતામણીને કારણે આત્મહત્યા કરી હતી, જેને તેણીના મૃત્યુ પહેલાં ૪ આધિન કરવામાં આવી હતી, જે હકીકતમાં, ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૧૧૩-બીના

સંદર્ભમાં રજૂ કરવાના પુરાવાના તત્વો છે. આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪-બી હેઠળ આરોપી સામે દોષિત ઠેરવો.

૧૫. અહીં અગાઉ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે તેમ, આરોપીને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪-બી હેઠળ ગુનાનો દોષિત ઠેરવવા માટે, એ હકીકત ઉપરાંત કે મહિલાનું મૃત્યુ તેના લગ્નના ૭ વર્ષની અંદર, સામાન્ય સંજોગો સિવાય, દાજવાથી અથવા શારીરિક ઈજાથી થયું હતું તે ઉપરાંત, એ પણ દર્શાવવું પડશે કે તેણીના મૃત્યુના તરત પહેલા, તેણીને તેના પતિ અથવા તેના પતિના કોઈ સંબંધી દ્વારા દહેજની કોઈપણ માંગ માટે અથવા તેના સંબંધમાં ફૂરતા અથવા સતામણીનો સામનો કરવો પડ્યો હતો.ત્યારે જ આવા મૃત્યુને "દહેજ મૃત્યુ" કહેવામાં આવશે અને આવા પતિ અથવા સંબંધીએ સંબંધિત મહિલાનું મૃત્યુ કરાવ્યું હોવાનું માનવામાં આવશે.

૧૬. આ કેસમાં, એક અન્ય પાસું ધ્યાનમાં રાખવું પડશે, એટલે કે, દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની જોગવાઈઓ હેઠળ અપીલકર્તાઓ સામે કોઈ આરોપો ઘડવામાં આવ્યા ન હતા અને કલમ ૩૦૪-બી આઈ. પી. સી. ના હેતુઓ માટે તેને સાબિત કરવા માટે જે પુરાવા આપવામાં આવ્યા હતા તે માત્ર પંખાની માંગણી સાથે સંબંધિત હતા.

૧૭. પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી આર. પી. ગુપ્તાએ વિશ્વજીત હલદરના કેસમાં (ઉપરોક્ત) ટાંકેલા નિર્ણયને લગભગ સમાન સંજોગોમાં રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪-બી હેઠળ દોષિત ઠેરવવા માટે, તે માત્ર પુરાવા રજૂ કરવા માટે પૂરતું નથી કે જે દર્શાવે છે કે પીડિતા સાથે ફૂરતા અથવા સતામણી કરવામાં આવી હતી, પરંતુ તે કે આવી વર્તણૂક દહેજની માંગના સંબંધમાં હતી.અમારા મતે, આ કેસમાં ફરિયાદી પક્ષ પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ની કલમ ૧૧૩-બી અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪-બી બંનેની જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે.

૧૮. તદનુસાર, અમે ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટ બંને દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા મંતવ્યો સાથે સહમત થવામાં અસમર્થ છીએ અને અમારો મત છે કે અપીલકર્તાઓ સામે આઈપીસીની કલમ ૪૮૮-એ અને ૩૦૪-બી હેઠળ દોષિત ઠેરવવા માટે અપૂરતા પુરાવાના આધારે કોઈ કેસ કરી શકાતો નથી. આનંદ કુમારના કેસમાં (ઉપરોક્ત) સુશ્રી મખીજા દ્વારા ટાંકવામાં આવેલો નિર્ણય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૩-બી હેઠળ અદાલત દ્વારા લેવામાં આવતી ધારણા સાથે સંબંધિત પુરાવાના ભારણની જવાબદારીને સ્થાનાંતરિત કરવાની દરખાસ્ત સાથે સંબંધિત છે અને તે રાજ્યના કેસને એવી પરિસ્થિતિમાં મદદ કરતું નથી કે જ્યાં કલમ ૩૦૪-બી આઈ. પી. સી. હેઠળ ગુનો કરવામાં આવ્યો હોવાનું માનવા માટે કોઈ સામગ્રી નથી.

૧૯. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે અપીલને મંજૂરી આપીએ છીએ અને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૮-એ અને ૩૦૪-બી હેઠળ કથિત ગુનાઓ માટે અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવતા અને સજા આપતા ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને રદ કરીએ છીએ. તાત્કાલિક અપીલમાં હાઈકોર્ટના ચુકાદાને પણ રદ કરવામાં આવ્યો છે.જો અપીલકર્તાઓ જામીન પર હોય, તો તેમને તેમના જામીન બોન્ડમાંથી મુક્ત કરવામાં આવશે, અને જો તેઓ કસ્ટડીમાં હોય, તો તેમને તાત્કાલિક મુક્ત કરવા જોઈએ.

ડી. જી.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.